

8 Pro Patrice 3/1991

REPORTASJER

106176

Til alle medlemmer i Norges Storting og medlemmer av Norges Regjering

Undertegnede av dette brev er veteraner fra krigen 1940-45. De fleste av oss deltok hjemme i den sivile og militære motstandskampen mot okkupasjonsmakten. Vi kjenner det som vår plikt og vår rett å legge våre erfaringer og våre synspunkter - ervervet under Norges krig for mer enn 50 år siden - frem for Stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer av idag.

De grove tilfeller av forræderi, samarbeid med fienden, angiveri og tortur som fant sted under krigen og okkupasjonen, gjorde det nødvendig for regjeringen Nygaardsvold i eksil, å supplere den forræderilovgivning som vi hadde da krigen brøt ut. Den gjorde det ved provisoriske anordninger om adgang til å idømme dødsstraff.

Det norske samfunnet sto før krigen kom, fremmed for dødsstraffen. Det er likevel ingen tvil om at opinionen ikke bare forsto og godtok de nye bestemmelser, men forlangte dem. Det sto klart at våre bestemmelser fra før krigen ikke strakk til i krig. Vår humanisme skremte ikke noen ytre eller indre fiender og ga oss ikke det vern vi trengte.

Okkupasjonsmakten og dens hjelpere ble en stadig større trusel mot norsk krigføring og mot all motstandsarbeid i Norge.

I begrunnelsen for den provisoriske anordningen av 22. januar 1942 sa Kongen og Regjeringen: «overfor tortur og rå drap nytter det ikke å reagere med straffer som er avpasset etter et sivilisert samfunn.»

Om adgangen til å idømme dødsstraff for forræderi utenfor militære forhold, het det: «Alle saklige grunner taler for at likeverdige forbrytelser skal dømmes likt.»

Den provisoriske lovgivning som Konge og Regjering kunne sette i verk fra London, var et ledd i norsk krigføring for å vinne landet tilbake. Det var også et ledd i et målbevisst norsk arbeid for å sikre et virkelig rettsoppgjør ved krigens slutt og hindre private dødsdommer.

Hele rettsoppgjøret etter krigen tok sikte på å gjøre det klart for ettertiden at svik under krig må straffes hardt, i visse tilfeller med dødsstraff. Vi er ikke opptatt av noen gjengjeldelse overfor de forbrytere det dreier seg om, men av den preventive effekt av at mulige forbrytere må være klar over at de risikerer dødsstraff.

Vi er stolte av vårt rettsoppgjør. I motsetning til mange andre land, var det i Norge ingen private henrettelser ved krigens avslutning. Vi tror at vi ikke ville ha oppnådd dette med en lovgivning uten dødsstraff.

Både det gamle Storting av 1936 og det nyvalgte av 1945 stadfestet de provisoriske anordninger ved lov. Bare noen få av de klareste forrædere og de verste torturister ble etter krigen dømt til døden, og enda færre dødsdommer ble fullbyrdet. Sin rettskultur og sin menneskelighet dokumenterer et folk etter vår mening ved sin rettsutøvelse innenfor

rammen av en lovgivning og en internasjonal rettsorden som er både idealistisk og realistisk.

Vi ønsker ikke at dødsstraffen skal få plass i norsk straffelovgivning i dag. Men vi blir skremt når det ser ut til at norske myndigheter overveier at Norge, med motivasjon i høystemt humanisme, for all fremtid ved traktat skal fraskrive seg adgangen til å idømme dødsstraff, endog for de aller groveste forbrytelser i krigstid.

Hvor hadde vi stått under krigen 1940-45 om vi hadde vært bundet av en slik traktat?

Norge kan i fremtiden bli stilt i samme situasjon som i 1940-45. Skal vi binde dem som da bærer ansvaret og bestemme at de ikke under noen omstendigheter må vedta lov om dødsstraff?

Hvem er vi, som slik vil opphøye oss til overformyndere?

Hvem er vi, som våger å ta dette ansvar? Så lenge krig ikke er avskaffet som politisk virkemiddel, kan det ikke utelukkes at Norge igjen kan bli offer for overfall og okkupasjon.

Regjeringen må da igjen sende ungdom ut i en forsvarskrig. De utkommanderte soldater risikerer livet - «hvis et folk skal leve, må noen kunne dø».

Vi mener det er galt og uansvarlig å sende soldater i krig med dødsrisiko, mens indre fiender - forrædere, angivere, torturister og drapsmenn - ved lov og traktat skal ha garanti for en livreddende forskjellsbehandling. Vi frykter for den virkning en slik traktat vil ha på våre unge vernepliktige.

Etter vår mening vil en slik traktat av mange kunne føles som en unnsigelse av vårt forsvar. Har man tenkt på det? Det er vår dype overbevisning at Stortinget ikke handler til landets beste om det ratifiserer forslaget i St. prp. nr. 37 (1990-91).

Hver ny generasjon av norske kvinner og menn må kunne ha mulighet til selv å avgjøre hvordan de vil reagere og hvordan de vil straffe i en krig. De skal ha samme mulighet som vi hadde.

Vi ber Stortinget om ikke å behandle spørsmålet før saken er sendt ut til en omfattende høring.

Vårt prinsipielle syn er at Stortinget ikke må ratifisere avtalen uten forbeholdet i Artikkel 2.

Oslo, den 19. april 1991

Edvard Barth, Arne Birkevold, Knut Blom,
Ole Borge, Jens Boyesen, Erik Bratsberg,
William Dall, Yngvar Daasnes, Rolf R. Eriksen,
Paal Frisvold, Tore Gjelsvik,
Wladimir Hansson, Oskar Hasselknippe,
Jens Chr. Hauge, Haakon Kyllingmark,
Ole Jacob Malm, Jens Henrik Nordlie,
Bjørn Rørholt, Ester Sanengen,
Elisabeth Schweigaard Selmer,
Arne Semb-Johansson, Tor Skjønberg,
Chr. Sommerfelt, Anne Sofie Strømnes,
Gunnar Sønsteby, Reidar Torp,
Ivar Wendelborg, Odd Øyen